

Notes sobre el *Vocabulari del bestiar cabrum* d'Antoni Maria Alcover

Guillem Alexandre Amengual (Palma)

■ 1 Introducció

La vida i l'obra d'Antoni Maria Alcover i Sureda (Santa Cirga, Manacor, 1862–Palma, 1932) ha estat objecte de nombrosos estudis que han incidit en aspectes molt diversos:¹ hom n'ha destacat la seva tasca com a lingüista i dialectòleg, sociolingüista primerenc, folklorista o polemista.² En comparació, però, i atesa la importància cabdal del *Diccionari Català-Valencià-Balear* (DCVB), sembla que les investigacions sobre l'obra lexicogràfica alcoveriana són menys abundants³, més encara si es tracta de treballs anteriors al magne DCVB, i en aquest sentit és destacable l'edició i anàlisi de la *Mostra de diccionari mallorquí* feta per Maria Pilar Perea (Perea, 2001a).

L'estudi que es presenta aquí pretén contribuir al coneixement de la labor lexicogràfica d'Alcover tot rescatant de l'oblit i analitzant mínimament el *Vocabulari del bestiar cabrum*, obra publicada al volum IX del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* (BDLC), que aparegué entre 1916 i 1917 en forma de sèrie d'articles. L'interès d'aquest recull primerenc és divers: aporta dades, d'una banda, a la lexicografia i a la lexicologia i, per l'altra, a la dialectologia, a més de recollir aspectes de cultura material i popular, creences i supersticions i fraseologia.

-
- 1 Una primera versió d'aquest treball, de caràcter provisional i més reduïda, aparegué amb el títol «Una obra lexicogràfica d'Antoni Maria Alcover: el *Vocabulari del bestiar cabrum*» a *El segle XX a Manacor. II Jornades d'estudis locals de Manacor*, volum II (Manacor: Ajuntament de Manacor), pàgines 349–360.
 - 2 Hom pot consultar, entre d'altres, els treballs de Corbera (2003), Espinosa (2003), Miralles (2003), Montoya (2003), Perea (2001b, 2001d, 2002, 2003a, 2003b, 2005), Julià i Munné (2000), Llull Martí (1987, 2001), Veny (2003). És remarcable la tasca ingent de Maria Pilar Perea, condensada en l'obra de síntesi *Antoni M. Alcover dialectòleg, gramàtic, polemista*, imprescindible a l'hora d'analitzar Alcover i la seva obra. Remetem els lectors a la seva lectura i a la bibliografia que s'hi cita.
 - 3 Vegeu, per exemple, Colón (2003), Colón / Soberanas (1985), Dols (2003), Perea (2001a, 2001c), Rico / Solà (1995), Veny (1996).

■ 2 Origen i confecció del *Vocabulari del bestiar cabrum*

Com s'ha dit, el *Vocabulari del bestiar cabrum* aparegué al tom IX del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* entre 1916 i 1917; concretament, n'ocupa les pàgines 178–196, 197–214, 235–248, 278–304, 305–317 i 343–349 d'aquest volum.

Els antecedents del treball cal cercar-los, com diu el mateix Alcover, en l'estada que Mossèn Antoni Griera féu a Mallorca l'any 1912 amb l'objectiu de revisar els treballs lexicogràfics de l'Obra del Diccionari, i que derivà en la recollida de totes les cèdules referides a *bestiar de pèl* (o *cabrum*) que hi havia aleshores a la famosa *Calaixera*, per tal de confeccionar-ne l'article corresponent (*BDLC*, IX: 178).⁴ El fet és, però, que per tal d'aprofundir-lo i completar-lo més, Alcover i Griera s'adreçaren als col·laboradors del *Diccionari* tot demanant-los més dades i aportacions sobre el tema, cosa que allargà molt l'ordenació de les dades i la redacció de l'article. De fet, Alcover considerava clarament insuficient el material arreplegat, ja que la seva intenció era “porer aglapir tota quanta paraula hi hagués sobre dit bestiar” (*BDLC*, IX: 178), tal com havia fet amb el lèxic referit al *bestiar de llana*,⁵ però tot i això decidí de publicar els resultats de la seva recerca al *BDLC*, malgrat constituir un “*vocabulari* massa reduït i poc vitenc” (*BDLC*, IX: 178), segons paraules de l'autor. La intenció d'Alcover és clara: volia estimular la labor de recerca i recopilació dels seus col·laboradors, bàsicament pel que fa a la recollida de fraseologia i lèxic, i intentar la compleció del material lexicogràfic de què ja disposava:

Després de pensar-hi molt, a la fi mos som decidits a donar aquest cabal lexicogràfic tal com l'hem pogut aglapir, per moure els nostres col·laboradors a cercar ben arreu tots quants de mots i frases i modismes que hi haja a llurs respectives comarques que aquí no en feim menció. Srs. Col·laboradors, qui ès confrare, que prenga candela! Recolliu tots l'indirecta i ja fer feina falta gent! (*BDLC*, IX: 178–179)

Precisament, Alcover fa pública la llista dels vint-i-un col·laboradors a qui va sol·licitar ajuda en l'arreplega de material, els quals procedien de tot el domini lingüístic: Mallorca (Joan Amer i Servera, de Manacor; Mossèn Jaume Pascual, nadiu de Binissalem i vicari de Sant Llorenç des Cardassar;

4 Les referències al *Bolletí del Diccionari de la llengua Catalana*, citat a partir d'ara com *BDLC*, s'han de llegir així: les xifres en nombres romans indiquen el volum, i les aràbigues les pàgines. Respectam escrupolosament la grafia original.

5 Recollit i publicat primerament al tom VII del *BDLC*, pàgines 54–59, 154–162, 169–191, i després, evidentment, al *DCVB*.

Mossèn Miquel Clar, de Santanyí; i l'eclesiàstic i poeta pollencí Mossèn Miquel Costa i Llobera), Menorca (l'erudit i metge Francesc Camps, del Migjorn Gran), el Rosselló (Mossèn J. Blazy, de Ribes Altas), Girona i l'Empordà (Joan de Porcioles, notari d'Amer; Joan Turrent, d'Agullana; Mossèn Jacint Costa, de Camprodon; Lluís Cases i Vinyes, de Sant Feliu de Guíxols), Lleida i l'Urgell (Josep Faus i Condomines, de Guissona; Serafi Casesnoves, de Sort; Ramon Arqués i Arrufat, notari de les Borges Blanques⁶; Mossèn Ferran Esteva, vicari d'Aitona; el mestre d'escola Josep Pinyol, de Torre de l'Espanyol, a les Garrigues), Barcelona (Anfòs Sans i Rossell, de Vilafranca del Penedès; Mossèn Andreu Rovira, de Bagà), Tarragona (Francesc Mestre i Noé, de Tortosa; Salvador Genís, de Pineda), Alacant (Rafel Cantó i Llopis, d'Alcoi) i Castelló de la Plana (Gaetà [sic] Huguet, de Benicàssim).

La llista ens dona informació sobre la classe de col·laboradors d'Alcover⁷: tenim set eclesiàstics, vuit "propietaris", un metge, un mestre d'escola i tres notaris, a més d'un col·laborador de qui no consta l'ocupació.

■ 3 Estructura de l'obra

Per tal de fer una anàlisi del *Vocabulari del bestiar cabrum* (*VBC*) emprarem la distinció, ben habitual entre els estudiosos de la lexicografia, entre *macroestructura* i *microestructura*.

■ 3.1 Macroestructura

La macroestructura d'un diccionari és «el perfil del seu inventari lexicogràfic: selecció de les entrades (o articles) i llur ordenació dins el diccionari» (Haensch, 1988: 123), és a dir, la manera en què se selecciona i ordena el lèxic. Interessa, doncs, estudiar la forma i extensió, el caràcter lingüístic, la selecció del lèxic i l'ordenació dels materials arrellegats en el *VBC*.

Pel que fa al format i extensió del *VBC*, es tracta d'un total de 77 pàgines recollides en forma d'article al *BDLC* i mai no publicades separatament, tot i el seu valor, amb un total de 3103 entrades (incloent-hi locucions), malgrat que la immensa majoria (més del 90 % de casos) són mots derivats. Precisament per això, el *VCB* és un instrument excel·lent per

6 Sobre aquest personatge, vegeu Satorra i Marín / Cubells i Bartolomé (2003).

7 Vegeu Corbera (2003), Dols (2003: 292–295) i Perea (2005: 48–49) per a aprofundir en el tema dels col·laboradors.

conèixer millor les formes i la vitalitat dels sufixos emprats aleshores, molts d'ells avui pràcticament en desús.

Es tracta d'un vocabulari de caire terminològic, d'una banda, ja que recull termes especialitzats d'un àmbit de coneixement especialitzat concret, el món caprí i la capricultura (però no només de la cabra en sentit estricto, perquè hi inclou mots relatius a la cultura popular com ara creences, remeis, aprofitament de les cabres...), i lingüístic i dialectal de l'altra, perquè intenta recopilar termes propis de totes les zones del nostre domini lingüístic. Sembla que no s'hi inclouen mots extrets de documentació antiga (llevat de tres casos) i que tot aquest cabal lèxic era viu i emprat en aquell moment; de tota manera, Alcover no cita cap font de procedència dels termes amb excepció de les indicacions geogràfiques.

L'ordenació dels materials es fa a partir de camps semàntics, de manera semblant a com ho faria un actual diccionari ideològic o invers. Els epígrafs són els següents:

— Castes de cabres.

A) La *cabra*, pròpiament dita.

- a) Mots genèrics.
- b) Mots relatius i correlatius a la procreació.
- c) Noms de les cabres segons llur nissaga.
- d) Noms de les cabres segons llur configuració.
- e) Noms de les cabres segons el calor i casta de pel [*sic*].
- f) Noms de cabres segons els punts que habiten.
- g) Noms de les cabres segons llur edat.
 - I. En córrer el primer any.
 - II. En córrer els dos anys.
 - III. En córrer els tres anys.
 - IV. En córrer el tercer any [*sic*].
 - V. En córrer els quatre anys.
 - VI. En haver fet els quatre anys.
- h) Mots referents a defectes, perjuis i malalties de les cabres i llurs remeis
 - I. Defectes, perjuis i malalties.⁸

8 L'estructura d'aquest paràgraf no és correcta. Tal com diu Alcover en una nota a peu de pàgina (*BDLC*, IX: 305): "An el BOLLETÍ passat el compaginador, sense que nosaltres ens n'adonàssem, descarabutà l'article *Defectes, perjuis i malalties*, aficant-mos-n'hi un altre: *Mots referits a guarda i aprofitament de les cabres* (planes 283–5); i, acabat aqueix amb el mot *rabadanetjar*, hi encivella l'acabatall de l'anterior desde el mot **secada** fins a **Voltores**, i

- i) Mots referents a guarda i aprofitament de les cabres.
 - I. El cabrer.
 - II. Remeis i cures.
 - III. Altres defectes de les cabres.
 - IV. Ormeigs i arreus del cabrer.
 - V. Feines del cabrer: ram de monyir.
 - VI. Les altres feines del cabrer i el ca.
 - VII. Signe de les cabres.
- j) Vida i despulles de les cabres.
 - I. Vida.
 - II. Despulles.
- B) Altres animals anomenats *cabres*.
- C) Plantes que duen el nom de *cabra*.
- D) Fenòmens meteorològics que duen el nom de *cabra*.
- E) Estels i constel·lacions [*sic*].
- F) Artefactes.
- G) Altres sentits, frases i modismes referents a *cabres*.
- H) Tradicions i dites populars referents a *cabres*.
- I) Qualques adagis de *cabres*.

Val a dir que dins cada apartat els conceptes s'ordenen alfabèticament. Així doncs observam al *VBC* una doble ordenació: onomasiològica (per conceptes) i, dins ella, semasiològica (per significants, alfabètica). Tot i això, el criteri alfabètic no és seguit de manera estricta: els derivats se solen agrupar per “augmentatius” [*sic*], “diminutius” i “col·lectius”, i cada grup no rep cap ordenació alfabètica. Així per exemple, l'entrada *Banya* té com a derivats no definits (amb aquest ordre) *banyenc*, els augmentatius *banyota*, *banyarra*, *banyassa*, els diminutius *banyeta*, *banyeta*, *banyeta*, *banyeta*, *banyeta*, *banyeta*, *banyeta*, *banyeta*, els col·lectius *banyam*, *banyum*, *banyim*, *banyeria*, *banyer* (mot que apareix dos cops: un entre els col·lectius i l'altre com a entrada pròpia), i els derivats amb definició *banyetjar*, *banyetjador*, *-ra*, *banyada*, *banyadota* i *banyadeta*.

■ 3.2 Microestructura

La microestructura és l'organització i estructuració de cada article (lematització, marques estilístiques, ampliació sintagmàtica, anotacions fonètiques, gramaticals, geogràfiques, etc.). En aquest sentit és remarcable el fet que les

llavò acabà amb l'article *Remeis i cures*. Darrer aqueix havia d'anar l'article *Mots referits a guarda i aprofitament de les cabres*. Teniu-ho en compte.?”

entrades no portin cap mena d'informació gramatical (categoria gramatical a què pertanyen, informació sobre gènere, nombre o flexió verbal), excepte aquells derivats inclosos dins els grups d'“augmentatiu”, “diminutiu” o “col·lectiu” o bé alguns casos excepcionals i no sistemàtics: efectivament, Alcover només dona la transcripció fonètica dels mots *cabra* (fora del cos del vocabulari), *boc*, *orelluda*, *orellot* i *txerigot*. Tampoc no és usual que les entrades portin indicacions referents a la documentació del terme en sentit filològic, tot i que se suposa que la immensa majoria de termes són vius; així doncs, únicament les entrades *cabra de ventre*, *barjola*, *cabrider* i *cabrideria*⁹ donen alguna indicació de caire documental, és a dir, de datació i localització en un text escrit.

La informació de caire geogràfic és molt abundant. Efectivament, Alcover indica ben sovint de quina part del nostre domini lingüístic procedeixen els termes, o almenys qui n'ha estat l'informador; les entrades principals (és a dir, mots simples o principals, que Alcover marca amb la majúscula inicial) gairebé sempre porten aquest tipus d'indicació:¹⁰ així, per exemple, *barballera* (Rocabruna), *barbó* (Mallorca), *barram* (J. Faus, notari de Guissona), *cabra* (“és general a tots els territoris de la llengua”), *cabrall* (Ribera del Sió i del Llobregós), *desmamar* (sense indicació geogràfica), *cabra de braguer llarg* (Santanyí), *Cabra de llet* (Aitona, Manacor, Binissalem), *Cabra lletera* (Rosselló, St. Feliu de Guixols, Aloy), *Crema* (Riera del Sió i del Llobregós), *Formatge* (Manacor), *Monyir* (Manacor), *Txerigot* (Riera del Sió i del Llobregós), *Bisa! Biseta!* (Eivissa), *Ca* (sense determinació geogràfica, tot i que és un mot dialectal del balear evident), *Escabot* (Riera del Sió i del Llobregós), *Escobotell* (Manacor), *Esquella* (Mallorca), *Estina! Estina!* (Mallorca), *Floc de cabres* (Llucmajor), *Flotó de cabres* (Manacor), *Pastar* (Manacor), *Picarol* (Manacor), etc.

De tota manera, val a dir que aquestes indicacions geogràfiques no són totalment exactes: mots com *ca*, *passetja* (“bassetja”, “fona”), o *xeremies* apareixen sense indicació geogràfica al *VBC*, tot i que es tracta de mots exclusius del parlar de Mallorca (o de les Balears); el cas contrari, però, també és freqüent, és a dir, el *VBC* ofereix només una localització del mot tot i ser general a tot el domini lingüístic: *formatge* (localitzat a Manacor), *txerigot* (Ribera del Sió i del Llobregós), *braguer* (Ribera del Sió i del Llobregós), etc.

9 Així per exemple, aquests dos mots es troben localitzats als *Bans* de 1372 a 1378, foli 10 g. i 62 de l'Arxiu Municipal de Barcelona.

10 Consignam en un annex les entrades del *VBC* que es troben localitzades a Manacor: creiem que servirà per fer veure la problemàtica d'aquests indicatius geogràfics.

Les definicions no són tampoc les habituals en una obra lexicogràfica, i més aviat es tracta d'indicacions diverses, sense un criteri formal gaire clar. Vegeu les següents a tall d'exemple (1 a 5):

- (1) *Mugaró*: “mamella (Mallorca). Tant ho diuen de la cabra com dels altres mamífers.”
- (2) *Boc*: “el mascle de la cabra, acabat de fer, granat, s'anomena *boc* des que compleix els quatre anys (Manacor, Pollensa, Santanyí, Aitona, Ribera del Sió i del Llobregós, Agullana).”
- (3) *Cabra-coixa*: “la que no és de llei (Tarragona).”¹¹
- (4) *Esmugronada*: “lo mateix que una *esmuaronada*.”
- (5) *Caramell*: “processó que fan les cabres, una darrera l'altra, cap an el seu *fortí* o lloc de refugi o ressingle a on el ca ni el cabrer les puguen haver. Aqueixa manera de fogir que tenen les cabres se diu *fer caramell*. Les cabres no n'han de fer en anar pel camp, sino que han de fer boldró o redol, pastura qui pastura, arreu, sense fer roïssos ni llobades (Manacor).”

■ 4 Sobre el lèxic del *VBC*: comparació amb el *DCVB*

La comparació del *VBC* amb el *DCVB* aporta a l'investigador algunes sorpreses ben remarcables, ja que no hi ha una correspondència biunívoca entre les entrades d'aquestes dues obres. Efectivament, moltes entrades del *DCVB* no apareixen al *VBC*, cosa que indica que aquests mots són fruit d'una arplega posterior. El que és més sorprenent, però, és que trobam una munió de mots que són presents al *VBC* però no al *DCVB*. Les raons d'aquests rebuig no semblen clares: potser l'article *cabra* del *DCVB* era ja excessivament extens? Potser consideraren els redactors d'aquesta obra que aquests mots eren excessivament tècnics o dialectals? Fer una hipòtesi més o menys plausible ens resulta difícil, ja que no hi copsam un criteri clar que expliqui el fet esmentat.

Finalment, un altre aspecte interessant són les diferències entre algunes entrades del *VBC* i el *DCVB*: de vegades ens trobam amb definicions o explicacions contradictòries o clarament divergents. Això indica, segurament, que Alcover i Moll reberen més informació sobre aquest lèxic posteriorment a la publicació del *VBC*, i per tant pogueren completar, modificar o corregir les definicions i comentaris sobre aquests mots.

11 Però aquesta entrada apareix posteriorment en parlar d'“Altres sentits, frases i modismes referents a *cabres*” amb el significat de “no complir lo promès, faltar a la paraula (Mallorca)”.

Per exemplificar el que acabam de dir, hem fet un buidat de quatre apartats del *VBC* i n'hem comparat les entrades amb el *DCVB*. Els resultats són els següents (els epígrafs en cursiva corresponen al *VBC*; l'asterisc (*) indica que hi ha alguna diferència de contingut entre les entrades d'ambdues obres):

a) *Nom de les cabres segons la calor* [sic, per *color*] i *casta de pel*

a.1) Entrades presents en ambdues obres: **blava*, **clapada*, **platxada*, **florejada*, **pigona*, *virada*, *clapada*, *faixada*.

a.2) Entrades exclusives del *DCVB*: *sardina*, *sora*, *pigada*, *gatada*, *llistonada*, *sabinarda*, *serrinegra*, *sarrinegra*, *serranegra*, *sarriblava*, *collalba*, *estelada* (el *VBC* inclou *estrela* amb un significat semblant), *clenxada*, *ullerada*, *capina*, *caranegra*, *sellarda* (el *VBC* inclou *seiarda*), *ruïska*, *palomet* (*paloma* al *VBC*), *culnegra*.

a.3) Entrades exclusives del *VBC*: *allistonada*, *blanca*, *bragada*, *bruna*, *cara de tigre*, *carbonera*, *cardosa*, *cernegra*, *favada*, *garsa*, *llubina*, *estrela* (*estelada* al *DCVB*), *morro-pigat*, *moreneta*, *muesa*, *negra*, *paloma* (*palomet* al *DCVB*), *pel d'oronell*, *peluda*, *perdigona*, *pia*, *pigallada*, *pigarda*, *pigona*, *pinta*, *rasca*, *roia*, *roja*, *rotja*, *rossa*, *vermella*, *virada*.

b) *Noms de les cabres segons llur configuració*

Cal tenir en compte que l'apartat del *VBC* és més ampli i extens que el del *DCVB*, ja que aquesta darrera obra només considera les classes de cabres referides a les banyes, mentre que el seu precedent inclou altres característiques de les cabres.

b.1) Entrades presents en ambdues obres: *motxa*, *sulla* (*solla* al *VBC*), *balles-tera*, *copada*, *crestonera*.

b.2) Entrades exclusives del *DCVB*: *curra*, *banyeguda*, *candelera*, *banya-rutllada*, *crestonenca*, *banialta*, *banibaixa*, *catxa*, *banicatxa*.

b.3) Entrades exclusives del *VBC*: *banya-catxa*, *banyuda*, *garavita*, *mutxa*, *orelluda*, *solla* (*sulla* al *DCVB*).

c) *Mots relatius i correlatius a la procreació*

L'advertència que hem fet en l'apartat anterior també és aplicable en aquest cas: el *VBC* arreplega altres mots referits a la procreació d'aquesta espècie, mentre que el *DCVB* només considera alguns noms de les cabres segons les seves condicions sexuals i de cria.

c.1) Entrades presents en ambdues obres: *cabraboc*, *bassiva*, *xorxa*.

c.2) Entrades exclusives del *DCVB*: *encabridada*, *bessera*, *putana*, *tardana*, *primerenca*.

c.3) Entrades exclusives del VBC: *aixorca* (DCVB *xorca*), *buida*, *de cria*, *de llet*, *de ventre*, *forra*, *grossa*, *menera*, *parella*, *parella de dos*, *plena*, *prenys*, *tendrera*, *vassiva* (DCVB *bassiva*).

d) Noms de les cabres segons llur nissaga

d.1) Entrades presents en ambdues obres: **maltesa*, *algerina*, **murciana*.

d.2) Entrades exclusives del DCVB: no n'hi ha cap.

d.3) Entrades exclusives del VBC: *africana*, *alicantina*, *bordalesa*, *cerdana*, *ervis-senca*, *extremenya*, *filipina*, *francesa*, *gabatxa*, *granadina*, *guillera*, *mallorquina*, *marro-quina*, *moruna*, *d'Oriola*, *suïssa*, *valenciana*.

Quant a les diferències entre definicions, són paradigmàtics els casos següents (1–1a; 2–2a):

(1) *murciana* (DCVB): “casta de cabra d'orelles petites, molt lletera (Massalcoreig).”

(1a) *murciana* (VBC): “procedent de Múrcia; roja, més grossa que la *filipina*, d'orelles ben grosses, molt lletera (Alcoy, Tortosa, Ribera del Sió i del Llobregós, Amer, Pineda, Sant Feliu de Guíxols, Torre de l'Espanyol).”

(2) *blava* (DCVB): “la de color grisenc (Gandesà).”

(2a) *blava* (VBC): “de pel blavenc (Alcoy).”

En definitiva, hom pot observar la manca de correspondència exacta entre les dues obres comparades. Seria bo, a parer nostre, que de cara a una ampliació o nova edició del DCVB fos tengut en compte aquest cabal lèxic gairebé inèdit.

■ 5 Aspectes morfològics d'interès

Una característica ben remarcable del VBC és l'enorme quantitat de sufixos que hi apareixen. Cal dir que Alcover, com hem dit abans, hi inclou una munió de mots derivats, “augmentatius”, “diminutius”, “col·lectius” i d'altres diversos sense especificar. Diverses raons fan destacable aquest fenomen: en primer lloc, perquè ofereix als investigadors de la nostra morfologia un gran corpus de sufixos amb el seu significat, molts avui pràcticament oblidats; a més, però, permet copsar els límits de les regles de formació de paraules (que, cal dir-ho, Alcover estira fins a límits inimaginables¹²). Vet aquí la llista dels principals sufixos que hi hem trobat (no exhaustivament; n'indicam sempre la forma masculina):

12 Per exemple, vegeu el mot *mamellonetjador*.

- a) Augmentatiu: *-ango, -arro, -às, -arro, -ot*.
- b) Diminutiu: *-ei, -el·lo, -engo, -et, -etxo, -eu, -í, -ineu, -ingo, -oi*.
- c) Col·lectiu: *-ada, -am, -er, -eria, -im, -um*.
- d) Causatiu: *en- -ar*.
- e) Altres: *-ada* (“feta pròpia de ...”), *-ador i -or* (“afectat de ...”), *-etjar* (“fer de ...”, “afartar algú parlant de ...”), *-enc* (“pertanyent a ...”), *-er* (“ofici que empra ...”, “ofici que fa ...”).

■ 6 Fraseologia, dites i refranys

Sense ser tan complet com en altres aspectes, el *VBC* recull també certa informació fraseològica i paremiològica ben útil. Les locucions que hi apareixen són les següents: *Esser com una cabra, Esser una cabra, Esser una cabra saltadora* i *Ser un* (o *una*) *boc*.

Quant als refranys i dites, més aviat escassos, hem de dir que una d'aquestes mostres paremiològiques no és present al *DCVB*: es tracta de *La cabra avesada a saltar, fa de mal desvesar*. La resta de dites sí que apareixen en aquella obra magna lexicogràfica, la qual conté moltíssims més refranys i dites que l'obra que aquí comentam.

■ 7 Cultura popular i etnologia

El *VBC* és també ben ple de referències a la cultura popular i a l'etnologia del nostre poble, no només sota els epígrafs “Mots referents a defectes, perjuis i malalties de les cabres i llurs remeis”, “Mots referents a guarda i aprofitament de les cabres”, “Vida i despulles de les cabres”, “Tradicions i dites populars referents a cabres” i “Qualques adagis de cabres”, sinó en totes les seccions del treball. En aquest sentit, és especialment interessant l'apartat dedicat a les malalties d'aquests animals, ja que s'hi palesa la pervivència de supersticions força antigues. Així per exemple:

- (1) *Fissada*: que té una mamella *sema*, seca per haver-hi mamat una serp o un calàpet (Tortosa). A moltes regions catalanes hi ha aqueixa creença errònia.
- (2) *Mamada de serp*, (2a) *Mamada de calàpet*, (2b) *Mamada de mustela o de rata* [amplien la informació sobre la creença exposada a (1)].
- (3) *Oli amb vinagre* per curar el *mal de braguer* o la *mamada de serp* o *calàpot*. Han de rentar el braguer d'oli mesclat amb vinagre. Com aqueix mal los pervé del mamar o del monyir, si la propia cria mama la cabra, el

mal se'n sol anar; si li lleven les cries, clares vegades s'adoba (Santanyí).

També té força interès el lèxic relacionat amb la indumentària del cabrer: *antipares*, *barjola*, *bossot*, *bronzò*, *corretjades*, *cuixals*, *flauta*, *fobiol* (amb la variant *fraviol*), *gallato*, *pellixa*, *pessetja*, *sarró*, *taleca*, *traves*, *varques*, *xeremies*.

■ 9 Conclusions

Com hem vist, el *VBC* és una obra primerenca d'Alcover, en la qual trobam algunes errades, contradiccions i mancances. Però per damunt de tot això hem de considerar aquest treball com una font encara ben útil per a l'estudi del lèxic i dels aspectes culturals referent a aquest tema, a més de proporcionar informació ben valuosa sobre dialectologia i morfologia i lexicologia. D'altra banda, ens aporta dades sobre la gènesi del *DCVB* i sobre la metodologia que utilitzava Alcover per a dur endavant la seva tasca ingent. ■

■ Annex: entrades del VBC que apareixen localitzades a Manacor

a) Mots registrats només a Manacor

Entrada	Epígraf VBC
<i>muntanyera o selvatge</i>	A) f) <i>Nom segons els punts que habiten</i>
<i>afollada</i>	A) b) I. <i>Defectes i perjudicis</i>
<i>clovella de mata-poll</i>	A) i) I. <i>Guarda i aprofitament: remeis</i>
<i>brou d'olives</i>	A) i) II. <i>Guarda i aprofitament: remeis</i>
<i>escorxa de pi</i>	A) i) II. <i>Guarda i aprofitament: remeis</i>
<i>oli amb sal</i>	A) i) II. <i>Guarda i aprofitament: remeis</i>
<i>escorxa de pi</i>	A) i) II. <i>Guarda i aprofitament: remeis</i>
<i>caramell</i>	A) i) III. <i>Guarda i aprofitament: altres defectes</i>
<i>cuixals</i>	A) i) IV. <i>Guarda i aprofitament: ormeig</i>
<i>varques</i>	A) i) IV. <i>Guarda i aprofitament: ormeig</i>
<i>cabrestrell</i>	A) i) IV. <i>Guarda i aprofitament: ormeig</i>
<i>taleca</i>	A) i) IV. <i>Guarda i aprofitament: ormeig</i>
<i>monyir</i>	A) i) V. <i>Guarda i aprofitament: monyir</i>
<i>ferrada</i>	A) i) V. <i>Guarda i aprofitament: monyir</i>
<i>donar sa volta a ses cabres</i>	A) i) V. <i>Guarda i aprofitament: monyir</i>

<i>prés</i>	A) i) V. <i>Guarda i aprofitament: monyir</i>
<i>formatge</i>	A) i) V. <i>Guarda i aprofitament: monyir</i>
<i>cabra de llet</i>	A) i) V. <i>Guarda i aprofitament: monyir</i>
<i>traginar aigo</i>	A) i) VI. <i>Guarda i aprofitament: altres feines</i>
<i>pastar</i>	A) i) VI. <i>Guarda i aprofitament: altres feines</i>
<i>picarol</i>	A) i) VI. <i>Guarda i aprofitament: altres feines</i>
<i>flotó de cabres</i>	A) i) VI. <i>Guarda i aprofitament: altres feines</i>
<i>agafada</i>	A) i) VI. <i>Guarda i aprofitament: altres feines</i>
<i>forats</i>	A) i) VI. <i>Guarda i aprofitament: altres feines</i>
<i>canyissar</i>	A) i) VI. <i>Guarda i aprofitament: altres feines</i>
<i>tirada de pastuar</i>	A) i) VI. <i>Guarda i aprofitament: altres feines</i>
<i>escabotell</i>	A) i) VI. <i>Guarda i aprofitament: altres feines.</i>
<i>escapsada</i>	A) i) VII. <i>Guarda i aprofitament: signes</i>
<i>fe</i>	A) i) VII. <i>Guarda i aprofitament: signes</i>
<i>oreneta</i>	A) i) VII. <i>Guarda i aprofitament: signes</i>
<i>osca</i>	A) i) VII. <i>Guarda i aprofitament: signes</i>
<i>guinxà</i>	A) i) VII. <i>Guarda i aprofitament: signes</i>
<i>Vel·ladora</i>	A) j) I. <i>Vida i despulles</i>
<i>fortí</i>	A) j) I. <i>Vida i despulles</i>
<i>fort</i>	A) j) I. <i>Vida i despulles</i>
<i>carda</i>	A) j) I. <i>Vida i despulles</i>

b) Mots localitzats a Manacor i a altres indrets

Entrada	Localització	Epígraf VBC
<i>crestat</i>	<i>San Felin de Guíxols</i>	A) b) <i>Mots relatius i correlatius</i>
<i>casolana</i>	<i>Rocabruna</i>	A) f) <i>Noms segons els punts que habiten</i>
<i>caps veis(vells)</i>	<i>Mallorca</i>	A) f) <i>Noms segons els punts que habiten</i>
<i>llubina</i>	<i>Santanyí</i>	A) e) <i>Noms segons el color i casta de pell</i>
<i>alicantina</i>	<i>Binissalem</i>	A) c) <i>Noms segons llur nissaga</i>
<i>algerina</i>	<i>Santanyí</i>	A) c) <i>Noms segons llur nissaga</i>
<i>boc</i>	<i>Pollença, Santanyí, Aitona, Ribera del Sió</i>	A) g) <i>VII Noms segons l'edat.</i>
<i>tercenca</i>	<i>Pollença, Santanyí, Tortosa</i>	A) g) <i>IV Noms segons l'edat.</i>

■ Referències

- Colón, Germà (2003): «Mossèn Alcover i la lexicologia catalana», dins *De Ramon Llull al diccionari de Fabra. Acostament lingüístic a les lletres catalanes*, Castelló de la Plana / Barcelona: Fundació Germà Colón Domènech / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 359–370.
- / Soberanas, Amadeu-J. (1985): *Panorama de la lexicografia catalana*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Dols, Nicolau (2003): «Els inicis del *Diccionari*: l'estratègia metodològica», dins *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 291–303.
- Espinosa Irlés, Mila (2003): «Antoni M. Alcover: antecedent de la sociolingüística catalana?», dins *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 499–512.
- Haensch, Günther (1988): «Cop d'ull sobre uns quants diccionaris castellà-català», *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes* 16, 113–144.
- Julia i Munné, Joan (2000): *L'inici de la lingüística catalana. Bernard Schüdel, Mn. Antoni Alcover i l'Institut d'Estudis Catalans. Una aproximació epistolar*, Barcelona: Curial / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Llull Martí, Antoni (1987): *El lèxic de Mossèn Alcover*, Manacor: Patronat de l'Escola Municipal de Mallorca.
- Miralles i Monserrat (2003): «Aproximació al mossèn Alcover polemista. *La Aurora*», dins *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 61–102.
- Montoya Abad, Brauli (2003): «L'observació sociolingüística d'Antoni M. Alcover», dins *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 483–498.
- Perea, Maria Pilar (2001a): «Presentació», dins Antoni Maria Alcover: *Mostra de diccionari mallorquí*, Palma / Barcelona: Departament de Filologia Catalana de la Universitat de les Illes Balears / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (2001b): «Els quaderns d'Antoni M. Alcover: una font abundosa d'informació lingüística», *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes* 42, 91–132.
- (2001c): «Antoni M. Alcover i la lexicografia catalana», dins *Serra d'Or* 497, 23–27.

- (2001d): «Les “Notes per les Llissons de Llengua y Literatura Mallorquina” d’Antoni M. Alcover», *Randa* 46, 5–104.
 - (2002): «L’evolució de l’ortografia en els escrits d’Antoni M. Alcover», *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes* 45, 297–340.
 - (2003a): «Els dialectes catalans i el desenvolupament de la dialectologia durant el segle XIX», *Actes del Dotzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Barcelona: Publ. de l’Abadia de Montserrat, 413–433.
 - (2003b): «Una polèmica entre Antoni M. Alcover i Miguel de Unamuno», *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*, Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 165–199.
- Rico, Albert / Solà, Joan (1995): *Gramàtica i lexicografia catalanes: síntesi històrica*, València: Universitat de València.
- Satorra i Marín, Jordi / Cubells i Bartolomé, Olga (2003): «Ramon Arqués i Arrufat, l’aportació borgenesa a l’obra del *Diccionari*», dins *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*, Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 371–392.
- Veny, Joan (1996): «Gènesi, mètode, estructura i valoració del *DCVB*», dins *Lèxic, corpus i diccionaris. Cicle de conferències 94–95*, Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, Institut de Lingüística Aplicada, 23–33.
- (2003): «Alcover i la dialectologia catalana», dins *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*, Barcelona: Publ. de l’Abadia de Montserrat, 9–38.

■ Guillem Alexandre Amengual i Bunyola, Universitat de les Illes Balears, Departament de Filologia Catalana i Lingüística General, Edifici Ramon Llull, Ctra. de Valldemossa, km 7.5, E-07122 Palma, <gaamengual@educacio.caib.es>.

Zusammenfassung: In diesem Beitrag gibt der Autor einen Überblick über Aufbau und Inhalt des *Vocabulari del bestiar cabrum*, einer lexikographischen Arbeit von Antoni M. Alcover, die im Bd. 9 des *Bolletí de Dialectologia Catalana* (1917) erschienen ist. Es wird gezeigt, dass die dialektologischen und lexikographischen Fakten und Informationen, die dieses Werk enthält, deutlich vom Eintrag *cabra* im *Diccionari Català-Valencià-Balear* abweichen. ■

Summary: In this article the author attempts to outline the main characteristics of the *Vocabulari del bestiar cabrum*, a lexicographic work by Antoni M. Alcover published in the *Bolletí de Dialectologia Catalana* IX (1917). It is demonstrated that the dialectal and lexicographic information of the *Vocabulari* shows no little difference with the entry *cabra* of the *Diccionari Català-Valencià-Balear*. [Keywords: Antoni Maria Alcover; *Vocabulari del bestiar cabrum*; *Diccionari Català-Valencià-Balear*; lexicography; dialectology; history of Catalan linguistics] ■